

Rapport

Klacht

Verzoeker, van Algerijnse nationaliteit, klaagt erover dat functionarissen van de Koninklijke Marechaussee op 10 februari 2008 op luchthaven Schiphol met geweld bij hem zijn vingerafdrukken hebben afgenomen, waardoor verzoeker letsel opliep en zijn beenprothese werd beschadigd. Ook klaagt hij erover dat de Koninklijke Marechaussee de klacht die hij via zijn advocaat hierover op 23 februari 2008 indiende tot het moment dat hij zich tot de Nationale ombudsman wendde niet heeft behandeld.

Beoordeling Bevindingen

Algemeen

1. Verzoeker is van Algerijnse nationaliteit. In 2006 nam hij als kogelstoter en discuswerper voor zijn land deel aan de wereldkampioenschappen atletiek voor gehandicapten in Nederland. Verzoeker is zelf gehandicapt omdat hij zijn rechteronderbeen mist. Verzoeker draagt daarom een beenprothese.

Verzoeker was ingereisd met een geldig Algerijns paspoort voorzien van een geldig Schengen-visum.

Na afloop van dit sportevenement verzocht hij om toelating als vluchteling in Nederland. Dit verzoek werd afgewezen door de staatssecretaris van Justitie.

2. Toen verzoeker daarop naar het Verenigd Koninkrijk vertrok om daar asiel aan te vragen, werd hij aan de grens geweigerd en naar Nederland teruggezonden omdat hij hier eerder asiel had aangevraagd. Eenmaal terug op Luchthaven Amsterdam Airport Schiphol weigerde de Koninklijke Marechaussee (KMar) verzoeker als uitgeprocedeerd asielzoeker op 9 januari 2008 de toegang tot Nederland. Verzoeker diende diezelfde dag een nieuw asielverzoek in; in dat kader werden van hem (opnieuw) vingerafdrukken afgenomen en pasfoto's gemaakt. Diezelfde dag nog werd hij in vreemdelingenbewaring gesteld in verband met zijn uitzetting naar Algerije. Verzoeker werd geplaatst in het Grenshospitium Schiphol-Oost. Het asielverzoek werd op 13 januari 2008 door de staatssecretaris van Justitie afgewezen. Ook het hiertegen ingestelde beroep werd ongegrond verklaard.

3. De Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) verzocht de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) om de uitzetting van verzoeker te gaan regelen. Omdat verzoeker niet beschikte over een geldig nationaal paspoort zou een laissez-passer worden aangevraagd bij de Algerijnse autoriteiten in Nederland. Om deze aanvraag te kunnen doen waren recente pasfoto's van verzoeker en vingerafdrukken van verzoeker nodig. De DT&V verzocht op 7 februari 2008 de KMar om hiervoor te zorgen.

4. Op 8 februari 2008 probeerden medewerkers van de KMar zowel de pasfoto's als de vingerafdrukken van verzoeker te krijgen. Verzoeker verleende zijn medewerking aan het maken van nieuwe pasfoto's. Verzoeker weigerde echter zijn medewerking te verlenen aan het afnemen van vingerafdrukken. Op 9 februari 2008 lukte het afnemen van de vingerafdrukken met hulp van toepassing van fysiek geweld wel. Vervolgens is de aanvraag van de laissez-passer ingediend bij het Algerijnse consulaat.

5. Verzoekers advocaat verzocht op 23 februari 2008 de KMar om opheldering over deze gang van zaken. Met name vroeg hij waarom opnieuw vingerafdrukken waren afgenomen, terwijl dat al twee keer eerder was gebeurd. Toen deze brief en de daarna gestuurde rappelbrief onbeantwoord bleven, diende verzoekers gemachtigde op 17 maart 2008 een klacht in bij de KMar.

De klacht ging zowel over het niet reageren op het verzoek om opheldering als om de wijze waarop de vingerafdrukken waren afgenomen bij verzoeker. Omdat de klacht niet tijdig werd behandeld, diende verzoeker op 23 mei 2008 een verzoekschrift in bij de Nationale ombudsman. Op 17 juli 2008 opende de Nationale ombudsman het onderzoek naar de klacht.

6. De KMar zegde op 24 juli 2008 toe de klachten alsnog te zullen behandelen. In verband hiermee werd het onderzoek van de Nationale ombudsman opgeschort. Bij brief van 2 oktober 2008 verklaarde de commandant van de KMar drie klachten van verzoeker ongegrond, de klacht over de lange duur van de klachtbehandeling verklaarde hij gegrond en bood daarvoor zijn verontschuldiging aan. Hierop zette de Nationale ombudsman het onderzoek voort. Inmiddels was het contact met verzoeker nadat zijn vreemdelingenbewaring was beëindigd verloren gegaan. Verzoeker is nooit officieel uitgezet.

Visie verzoeker

1. Verzoeker verbleef in vreemdelingenbewaring in het Grenshospitium in afwachting van zijn uitzetting naar Algerije na afwijzing van zijn asiilverzoek. Op 9 februari 2008 werd hij eerst 's ochtends door twee medewerkers van de KMar van zijn cel gehaald en naar een verhoorkamer overgebracht. Daar werd hem in de Franse taal uitgelegd dat men pasfoto's wilde maken en vingerafdrukken wilde afnemen in verband met de aanvraag van een laissez-passer bij de Algerijnse ambassade. Verzoeker heeft toen aangegeven dat hij niet wenste mee te werken omdat tijdens zijn asielpcedure al pasfoto's waren gemaakt en ook vingerafdrukken waren afgenomen. Daarop werd hij weer teruggebracht naar zijn cel.

2. Diezelfde middag kwamen er weer twee medewerkers van de KMar hem ophalen. Opnieuw werd hij naar de verhoorkamer gebracht. Hier werd hem met behulp van de tolktelefoon in het Arabisch uitgelegd dat het de bedoeling was dat er pasfoto's gemaakt werden en vingerafdrukken afgenomen werden. Opnieuw weigerde hij zijn medewerking

hieraan omdat hij deze al eerder in de asielprocedure gegeven had.

3. De volgende dag werd hij voor de derde keer van zijn cel gehaald en ditmaal werd hij naar het verwijdercentrum vervoerd door twee medewerkers van de KMar. Hij kreeg handboeien om, hoewel hij zich niet verzette tegen het transport. Ditmaal werd hij opgewacht door nog twee medewerkers van de KMar, waaronder een vrouw. Zij spraken Frans met hem, een taal die hij nauwelijks machtig is. Ze maakten hem weer duidelijk dat hij zijn medewerking moest verlenen aan het maken van de foto's en het afnemen van de vingerafdrukken. Hij liet weten niet mee te werken omdat alles in de asielprocedure al geregeld was. Ook het formulier dat zij hem voorhielden weigerde hij te tekenen.

Daarop volgde een soort worsteling waarbij alle vier de medewerkers van de KMar betrokken waren. Verzoeker verzette zich ertegen dat ze hem tegen de grond werkten. Hij kreeg stompen, er werd aan zijn armen gerukt. Het ging er hardhandig aan toe, terwijl hij zelf nog geboeid was. Uiteindelijk belandde hij, nadat zijn goede been onder hem was weggeslagen, languit met het gezicht naar beneden op de grond. Daarna werd hij omgedraaid en in bedwang gehouden door de vier medewerkers van de KMar. Hierbij kreeg hij ook een knietje in zijn kruis. Zij namen de boeien af en paktten zijn handen om de vingerafdrukken af te nemen. Dit lukte pas nadat zij met geweld zijn gebalde vuisten hadden geopend.

Verzoeker had na afloop veel pijn, maar vooral aan de stomp van zijn been waar de prothese aan is bevestigd. De prothese was in de worsteling beschadigd, waardoor hij niet meer goed paste.

4. Op 23 februari 2008 verzocht verzoekers gemachtigde de KMar om opheldering over de gebeurtenissen op 10 februari 2008. Hij verzocht de KMar hem te laten weten waarom de afname van de vingerafdrukken nodig was geweest, terwijl ze al in het dossier van verzoeker bij de IND zaten, waarom niet behoorlijk was gecommuniceerd met verzoeker en waarom er zoveel geweld was gebruikt.

5. Op 31 maart 2008 berichtte de KMar dat de brief van 23 februari 2008 werd opgevat als klacht en als zodanig zou worden behandeld. Omdat er op 23 mei 2008 nog niets was vernomen van de KMar stuurde verzoekers gemachtigde een verzoekschrift naar de Nationale ombudsman om de klacht in onderzoek te nemen. Inmiddels had er een lichamelijk onderzoek plaatsgevonden door de medische dienst en was er een revalidatiearts van het VU-ziekenhuis ingeschakeld. Deze constateerde dat de buitenkoker van de prothese was gescheurd, hetgeen pijnklachten bij het lopen veroorzaakte. Om die reden kon verzoeker alleen met behulp van krukken lopen. Uiteindelijk heeft de Dienst Justitiële Inrichtingen na zes maanden de kosten van een nieuwe prothese betaald.

6. Op 20 oktober 2008 liet de Commandant van de KMar, nadat de klacht behandeld was in de klachtencommissie van de KMar, verzoeker weten drie van de vier klachten

ongegrond te achten; de klacht over de lange duur van de behandeling van de klacht werd wel gegrond verklaard.

7. De Algerijnse ambassade heeft nooit gereageerd op het verzoek om afgifte van een laissez-passer. Zonder laissez-passer kon verzoeker niet worden uitgezet. Uiteindelijk werd verzoekers vreemdelingenbewaring door de rechtbank opgeheven omdat de DT&V, hoewel de rechtbank dit had opgedragen, onvoldoende actief getracht heeft de laissez-passer daadwerkelijk te verkrijgen.

Visie van de minister van Defensie

1. In reactie op de opening van het onderzoek liet de minister van Defensie de Nationale ombudsman het volgende weten.

2. Op 7 februari 2008 had de DT&V de afdeling Inadmissables van de KMar op Schiphol gevraagd om twaalf pasfoto's en twee sets vingerafdrukken te maken van verzoeker omdat er geen bruikbare exemplaren meer beschikbaar waren.

3. Op 10 februari 2008 is, toen verzoeker zijn medewerking al twee keer eerder had geweigerd, onder dwang een set vingerafdrukken afgenomen. De vier betrokken medewerkers van de KMar hebben verzoeker met gebruikmaking van de aangeleerde technieken naar de grond gewerkt zodat op verantwoorde en veilige manier toch vingerafdrukken konden worden afgenomen. Zij waren bekend met de beenprothese van verzoeker. Juist vanwege deze prothese wilden zij voorkomen dat als verzoeker in staande houding verzet zou plegen mogelijk blessures of schade zou ontstaan. Liggend op de grond werd verzoeker in verband met zijn eigen veiligheid en die van de medewerkers geboeid.

4. Liggend op de vloer bleef verzoeker zich zowel verbaal als fysiek verzetten. Het verzet bestond uit het ballen van zijn vuisten en het intrekken van zijn armen zodat het nemen van vingerafdrukken werd bemoeilijkt. De medewerkers van de KMar hebben geen excessief geweld gebruikt. Zij pasten uitsluitend toegestane technieken toe als: de armklem, de beenklem, de vingerklem en hoofdfixatie. Het boeien en de toepassing van geweld achtte de minister in dit geval in het kader van de veiligheid en het proportionaliteitsbeginsel gerechtvaardigd. Zonder gebruik van hulpmiddelen en gepaste dwang zou het onmogelijk geweest zijn van een groot en sterk persoon als verzoeker bruikbare vingerafdrukken af te nemen.

De klacht over het niet tijdig reageren op het verzoek van verzoekers advocaat om uitleg van de gebeurtenissen achtte de minister wel gegrond.

Verklaringen van de betrokken ambtenaren

1. Omdat de precieze toedracht bij het nemen van de vingerafdrukken van verzoeker op 10 februari 2008 uit de stukken in het dossier en de daarna verkregen informatie niet voldoende duidelijk was werden vier ambtenaren in aanwezigheid van verzoekers advocaat op 2 juli 2010 door de substituut Nationale ombudsman tegelijkertijd gehoord. Eén van hen, wiens naam wel als betrokken ambtenaar in het dossier vermeld stond, bleek niet aanwezig geweest te zijn bij het afnemen van de vingerafdrukken. Hij kon hierover derhalve niets verklaren. De vierde betrokken ambtenaar was niet uitgenodigd voor de hoorzitting.

2. De overige drie ambtenaren verklaarden dat zij de opdracht hadden van de DT&V van verzoeker twee sets vingerafdrukken af te nemen. Twee eerdere pogingen waarbij maar twee ambtenaren steeds aanwezig waren geweest, waren wegens verzet van verzoeker niet doorgezet. Vanwege dit verzet was verzoeker overgebracht naar het verwijdercentrum op Schiphol voor het afnemen van vingerafdrukken. Daar was een ophoudkamer waar meer ruimte was dan in de verhoorkamers in het detentiecentrum, waar ook allerlei apparatuur en meubilair staat. Ditmaal was ook gezorgd dat er vier functionarissen aanwezig waren.

3. Hoewel in het Meldingsformulier Gewelddaanwending Uitzetting staat vermeld dat verzoeker geboeid werd aangevoerd konden de vier ambtenaren zich dit niet meer goed herinneren.

Men gaf aan dat een vreemdeling alleen voor vervoer wordt geboeid als hij verzet pleegt. Mogelijk pleegde verzoeker verzet tegen het vervoer en is hij daarom geboeid.

Verzoeker is niet door deze KMar medewerkers teruggebracht, maar door de arrestantendienst. Men weet daarom niet of hij geboeid weer is afgevoerd.

4. Zij gaven alle drie aan dat verzoeker zich ter plaatse verzette tegen het afnemen van vingerafdrukken. Op het moment van het nemen van de vingerafdrukken was verzoeker in ieder geval niet geboeid. Zij hebben hem met zijn vieren naar de grond gebracht met de daartoe toegestane technieken. Zij doelden daarbij op de toepassing van de beenklem, de armklem en het fixeren van het hoofd. Zij waren bekend met verzoekers beenprothese en hebben juist getracht hem in liggende positie te brengen om letsel en schade te voorkomen. Toen verzoeker eenmaal op de grond lag op zijn buik hebben ze hem op zijn rug gekeerd. Hij is toen zelf gaan zitten. Vervolgens heeft één van hen toen verzoeker zijn vuist balde, hem gedwongen zijn hand te openen en zijn vingers te spreiden zodat vingerafdrukken kon worden afgenomen. Het resultaat was niet optimaal. Toch besloot men het hierbij te laten. Gezien het heftige verzet van verzoeker werd verdere actie niet zinvol geacht.

Desgevraagd demonstreerden zij tijdens de hoorzitting bij een medewerker van Bureau Nationale ombudsman, die de rol van verzoeker op zich nam, hoe zij te werk waren

gegaan.

5. Op de vraag of zij mogelijk letsel hebben veroorzaakt bij verzoeker antwoordden zij dat zij dat niet hebben gedaan. Door verzoeker met zijn vieren direct naar de grond te brengen hebben zij juist letsel willen voorkomen. Verzoeker heeft ook niet aangegeven op dat moment dat hij pijn had of dat zijn prothese kapot was gegaan.

Op de vraag of hij een knietje in zijn kruis heeft gekregen antwoordden ze dat men daarvan niet weet. Een van hen gaf wel aan dat zoiets bij het zetten van een beenklem per ongeluk kan gebeuren als iemand zich verzet.

6. Op de vraag of het vast beleid is om bij verzet toch desnoods met gebruik van geweld bij vreemdelingen vingerafdrukken af te nemen antwoordden ze dat deze situatie zich bij deze afdeling van de KMar vrijwel nooit voordoet. Zij zijn werkzaam op de afdeling belast met de uitzetting. Bij hen komen mensen waar de papieren al van geregeld zijn. Deze actie deden ze op verzoek van de afdeling Inadmissables. Zij gaan ervan uit dat de vreemdeling op basis van de Vreemdelingenwet verplicht is mee te werken. In die zin voelden ze zich verplicht in ieder geval een serieuze poging te doen de vingerafdrukken te verkrijgen. Na deze poging achtten ze verdere actie niet zinvol en hebben verzoeker daarom weer op transport gesteld.

Van de aanwending van het geweld werd melding gedaan aan de leidinggevende. Zoals dat is voorgeschreven legde deze leidinggevende de melding vast (zie Achtergrond, onder 7.).

Beoordeling

I. Wat betreft het tegen de wil met gebruikmaking van geweld afnemen van vingerafdrukken

Verzoeker klaagt erover dat bij hem met geweld (o.a. door boeien) vingerafdrukken

zijn afgenomen door medewerkers van de KMar.

Omdat aan dit optreden verschillende aspecten zitten wordt de klacht op de volgende klachtonderdelen beoordeeld:

- a. het afnemen van vingerafdrukken
- b. het gebruik van geweld waaronder het gebruik van boeien

a. Het afnemen van vingerafdrukken

1. Een overheidsinstantie mag zijn bevoegdheid niet gebruiken voor een ander doel dan waartoe die bevoegdheid is gegeven. Dit houdt onder meer in dat die bevoegdheden alleen mogen worden aangewend als zij een redelijk doel dienen.

2. De vreemdeling is op grond van artikel 54 lid 1 onder c van de Vreemdelingenwet verplicht zijn medewerking te verlenen aan het vastleggen van gegevens met het oog op identificatie. Deze verplichting is nader uitgewerkt in artikel 4.45 van het Vreemdelingenbesluit. Daarin wordt de vreemdeling verplicht op vordering van een ambtenaar belast met de grensbewaking of het toezicht op vreemdelingen tot het laten afnemen van vingerafdrukken, indien daartoe naar het oordeel van die ambtenaar gegronde reden bestaat. De minister van Defensie gaf in het onderzoek aan zijn bevoegdheid op deze artikelen te baseren.

De Nationale ombudsman wijst er op dat overtreding van deze bepalingen op grond van artikel 108 Vreemdelingenwet kan worden bestraft met een hechtenis van ten hoogste zes maanden of een geldboete (zie Achtergrond, onder 1.en 2.).

3. In dit geval is niet gebleken dat verzoekers identiteit niet voldoende bekend was bij de DT&V of de IND. Verzoeker was in 2006 legaal Nederland ingereisd met een geldig Algerijns paspoort voorzien van een Schengen-visum. Verzoeker had daarna asiel aangevraagd in 2006 en vervolgens nogmaals in 2008. Zoals dat gebruikelijk is bij een asielaanvraag heeft de IND van verzoeker pasfoto's gemaakt en vingerafdrukken afgenomen. De minister van Defensie bevestigde dit met zoveel woorden in zijn reactie op het onderzoek voor wat betreft de aanvraag van 2008. Het is de Nationale ombudsman niet duidelijk geworden in het onderzoek waarom de eerder afgenomen vingerafdrukken niet bruikbaar waren.

4. Volgens de KMar was door de DT&V aan hen gevraagd om vingerafdrukken af te nemen in verband met de eisen die de Algerijnse autoriteiten stellen aan de afgifte van een laissez-passer. Deze laissez passer was nodig omdat verzoeker niet (meer) beschikte over een geldig Algerijns paspoort en hij zonder reisdocument niet uitgezet kon worden.

5. De KMar is belast met de grensbewaking en het toezicht op vreemdelingen. In die zin is de KMar bevoegd vingerafdrukken af te nemen indien daar naar het oordeel van de betrokken ambtenaren gegronde reden toe bestaat. Op de vraag van de Nationale ombudsman tijdens het onderzoek, waarom vingerafdrukken werden afgenomen heeft de KMar laten weten dat dit in opdracht van de DT&V gebeurde. Zelf hebben zij geen navraag gedaan waarom dit verzoek werd gedaan. Zij begrepen van verzoeker wel dat hij zijn medewerking weigerde omdat hij al eerder vingerafdrukken had afgegeven. Zij gingen ervan uit dat zoals de minister van Defensie ook liet weten, er geen bruikbare vingerafdrukken van verzoeker in het dossier aanwezig waren. Ook gaven de betrokken KMar medewerkers aan normaliter niet met dit soort situaties te maken te hebben en het ook niet goed te weten hoe te handelen in dit soort situaties.

6. De Nationale ombudsman is van oordeel dat nu verzoekers identiteit al vast stond en zijn vingerafdrukken al eerder waren afgenomen er geen directe noodzaak was om dit nogmaals te doen. Door toch verzoekers vingerafdrukken af te nemen handelde de KMar in dit geval in strijd met het verbod van misbruik van bevoegdheid.

Dit klemt des te meer nu het tegen de wil van de betrokkene afnemen van informatie over zijn identiteit zonder duidelijke bevoegdheid daartoe inbreuk maakt op diens recht op privacy.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk

b. Het gebruik van geweld waaronder het boeien

1. Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten worden gerespecteerd. Het recht op lichamelijke integriteit is een grondrecht dat door de Grondwet en internationale verdragen wordt beschermd (zie Achtergrond, onder 3.). Het gebruik van geweld tegen personen en het gebruik van hulpmiddelen als handboeien daarbij betekent een inbreuk op dit grondrecht. Een ambtenaar van de KMar die in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening is, is echter bevoegd geweld te gebruiken wanneer dit noodzakelijk is en een minder ingrijpend middel niet voor handen is (zie Achtergrond, onder 4.). Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf. Wordt geweld toegepast, dan dient de ambtenaar die dit geweld heeft aangewend de redenen die daartoe hebben geleid en de daaruit voortvloeiende gevolgen onverwijld schriftelijk aan zijn meerdere te melden.

2. Verzoeker klaagt erover dat met geweld vingerafdrukken bij hem zijn afgenomen. In de eerste plaats klaagt verzoeker erover dat hij terwijl hij in vreemdelingenbewaring was gesteld uit zijn cel is gehaald en geboeid naar het verwijdercentrum is gebracht, alwaar hem terwijl hij nog geboeid was met geweld vingerafdrukken zijn afgenomen. Uit het onderzoek is gebleken dat de betrokken ambtenaren niet precies meer weten op welk moment verzoeker na geboeid te zijn aangevoerd vanuit het detentiecentrum, de boeien zijn afgedaan. Voor vervoer terug is verzoeker in ieder geval wel weer geboeid.

Verzoeker zelf heeft aangegeven dat hij de hele tijd geboeid was met uitzondering van het moment dat daadwerkelijk zijn vingerafdrukken zijn afgenomen. De geweldsrapportage bevestigt deze gang van zaken. De Nationale ombudsman acht het dan ook aannemelijk dat verzoeker zowel tijdens het vervoer als tijdens zijn verblijf in het verwijdercentrum geboeid is geweest, met uitzondering van een korte periode waarin hem zijn vingerafdrukken zijn afgenomen.

3. In de ambtsinstructie is uitdrukkelijk bepaald dat onder bepaalde voorwaarden ten behoeve van het vervoer van een gedetineerde gebruik kan worden gemaakt van handboeien (zie Achtergrond, onder 5.). De Nationale ombudsman is van oordeel dat nu

de KMar het gebruik van handboeien niet beperkt heeft voor het vervoer van verzoeker, maar ook gebruikt heeft als hulpmiddel bij het afnemen van de vingerafdrukken dit niet geoorloofd was.

4. Ten aanzien van het voor het overige toegepaste geweld staat het volgende vast. De vier ambtenaren van de KMar hebben de opdracht van de DT&V tot het afnemen van vingerafdrukken serieus opgepakt. Zij waren hier de uitvoerende instantie voor DT&V. Na twee vergeefse pogingen hebben ze met vier collega's getracht bruikbare vingerafdrukken af te nemen. Het is duidelijk dat verzoeker zijn medewerking weigerde en dat hij verzet bood. De KMar was op de hoogte van de handicap van verzoeker en heeft daar ook rekening mee gehouden bij de actie. De Nationale ombudsman heeft uit de verkregen informatie en de demonstratie van de aanpak tijdens de hoorzitting de overtuiging gekregen dat serieus getracht is om met gebruik van gereguleerd geweld (armklem, beenklem en fixatie hoofd) met zo min mogelijk letsel het doel van het afnemen van de vingerafdrukken te bereiken. Na het afnemen van een set afdrukken, die niet goed gelukt was vanwege het verzet van verzoeker, zijn verdere pogingen gestaakt. Verzoeker heeft aangegeven dat hij schade aan zijn beenprothese heeft opgelopen waardoor deze niet meer goed paste om zijn been. Hierdoor ontstonden pijnklachten. De Dienst Justitiële inrichtingen heeft in 2008 een nieuwe prothese betaald.

5. De vraag is of het behoorlijk was dat de KMar hier geweld gebruikte voor het bereiken van het doel en of dit optreden de toets van de proportionaliteit en subsidiariteit kan doorstaan. Het doel van de actie van de KMar was om vingerafdrukken af te nemen, die bruikbaar waren voor het verkrijgen van een laissez-passer van de Algerijnse ambassade.

De ervaring leert dat het afnemen van vingerafdrukken onder dwang een moeizame aangelegenheid is. Voor het verkrijgen van een bruikbare set vingerafdrukken dient men de vingers één voor één zijwaarts te rollen over het inktkussen en daarna de afdruk op papier te plaatsen. Bij verzet komt er te veel inkt op de vingertop waardoor de afdruk onbruikbaar wordt.

6. De Nationale ombudsman is van oordeel dat het in die zin het middel van inzet van geweld niet kon leiden tot het doel van het verkrijgen van bruikbare vingerafdrukken. Bovendien is in de Vreemdelingenwet in artikel 108 het niet meewerken aan de vaststelling van de identiteit gesanctioneerd met een hechtenis van hooguit zes maanden of een geldboete (zie Achtergrond, onder 1.). Het had dan ook meer voor de hand gelegen dat de KMar had gegrepen naar het opleggen van een sanctie in plaats van het aanwenden van geweld.

7. Gelet op alle omstandigheden van dit geval: het ontbreken van de bevoegdheid om te boeien, de onmogelijkheid om met geweld het doel te bereiken, de mogelijkheid van het opleggen van een sanctie en de impact die het hele voorval had op verzoeker is de Nationale ombudsman van oordeel dat de KMar verzoekers grondrecht in dit geval die van

onaantastbaarheid van het lichaam onvoldoende heeft gerespecteerd.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk.

II. Wat betreft de klachtbehandeling

1. Het vereiste van voortvarendheid houdt in dat overheidsinstanties slagvaardig en met voldoende snelheid optreden. Zij houden daarbij rekening met de bijzondere omstandigheden waaronder wordt geklaagd.

2. Verzoeker klaagt er ook over dat de behandeling van zijn klacht te lang heeft geduurd.

Hij diende de klacht in op 17 maart 2008 en ontving op 22 oktober 2008 de klachtafhandelingsbrief. Ingevolge artikel 9:11 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) dient een bestuursorgaan een klacht binnen zes weken af te handelen of - indien afdeling 9.3 van de Awb van toepassing is - binnen tien weken na ontvangst van het klaagschrift. Na daartoe gedane schriftelijke mededeling aan de klager en aan degene op wiens gedraging de klacht betrekking heeft, kan het bestuursorgaan de afhandeling voor ten hoogste vier weken verdagen (zie Achtergrond, onder 6.). Van een dergelijk bericht is in het onderzoek niet gebleken.

3. Al met al heeft de behandeling van de klacht 26 weken geduurd. Hiermee is de wettelijke termijn ruimschoots overschreden. De Nationale ombudsman oordeelt dan ook dat de KMar het vereiste van voortvarendheid heeft geschonden. De commandant heeft de klacht over de lange duur van de behandeling gegrond verklaard en inmiddels is in de klachtenbehandeling uitleg gegeven over de gang van zaken op 9 februari 2008. Het was voor verzoeker echter heel belangrijk om tijdens zijn detentie al eerder duidelijkheid te verkrijgen over de gang van zaken. Deze ruime overschrijding van de behandelingstermijn klemt daarom in deze situatie des te meer.

De Nationale ombudsman wil daarom er bij de KMar op aandringen dat klachten van gedetineerden in ieder geval binnen de wettelijke termijn worden behandeld.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de Koninklijke Marechaussee te District Schiphol, is gegrond ten aanzien van:

de klacht over het afnemen van de vingerafdrukken wegens strijd met het verbod van misbruik van bevoegdheid;

de klacht over het gebruik van geweld wegens schending van het behoorlijkheidsvereiste dat grondrechten moeten worden gerespecteerd, in dit geval het recht op de integriteit van het menselijk lichaam;

de klacht over de klachtbehandeling wegens schending van het vereiste van voortvarendheid.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op de volgende informatie.

1. Verzoekschrift aan de Nationale ombudsman van gemachtigde van 23 mei 2008.
2. Klachtdossier van de Koninklijke Marechaussee van 11 december 2008:
  - a. beslissing op klacht van 22 oktober 2008;
  - b. advies van de klachtencommissie KMar van 23 september 2008;
  - c. verslag van de hoorzitting van de klachtencommissie;
  - d. nadere medische informatie van gemachtigde van 2 september 2008;
  - e. verslag van bevindingen van de KMar;
  - f. reactie op verslag van bevindingen van de KMar van gemachtigde van 31 juli 2008;
  - g. interne verantwoording KMar van 25 juni 2008;
  - h. meldingsformulier geweldsaanwending van 17 maart 2008.
3. Reactie van de minister van Defensie op onderzoek van 25 maart 2009.
4. Reactie van gemachtigde van verzoeker van 15 april 2009.

Bevindingen

Zie onder Beoordeling.

Achtergrond

1. Vreemdelingenwet

Artikel 54 lid 1 onder c

"1. Bij algemene maatregel van bestuur kan ten aanzien van vreemdelingen worden voorzien in een verplichting tot:

c. het verlenen van medewerking aan het vastleggen van gegevens met het oog op identificatie;... "

Artikel 108

"1. Met hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van de tweede categorie wordt gestraft overtreding van bij ministeriële regeling aan te wijzen voorschriften vastgesteld bij of krachtens de Schengengrenscodex, overtreding van een voorschrift, vastgesteld bij of krachtens de

2. Vreemdelingenbesluit

Artikel 4.45, artikel 1

"1. De medewerking van de vreemdeling, bedoeld in artikel 54, eerste lid, onderdeel c, van de Wet, bestaat uit:

a. het op vordering van een ambtenaar belast met de grensbewaking of een ambtenaar belast met het toezicht op vreemdelingen, beschikbaar stellen van een goedgeijkende pasfoto, en

b. het zich laten fotograferen en het laten afnemen van vingerafdrukken, indien daartoe naar het oordeel van de ambtenaar, belast met de grensbewaking of een ambtenaar belast met het toezicht op vreemdelingen, gegronde reden bestaat."

3. Grondwet

Artikel 11

"Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam."

4. Politiewet

Artikel 8a

"1. Een ambtenaar van politie aangesteld voor de uitvoering van de politietoek, is bevoegd tot het vorderen van inzage van een identiteitsbewijs als bedoeld in artikel 1 van de Wet op de identificatieplicht van personen, voor zover dat redelijkerwijs noodzakelijk is voor de uitoefening van de politietoek.

2. Gelijke bevoegdheid komt toe aan de buitengewoon opsporingsambtenaar als bedoeld in artikel 142, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering, voor zover dat redelijkerwijs noodzakelijk is voor de uitoefening van zijn taak.

3. Gelijke bevoegdheid komt toe aan de militair van de Koninklijke marechaussee, voor zover dat redelijkerwijs noodzakelijk is voor de uitoefening van zijn politietaak, bedoeld in artikel 6, eerste lid, en aan de militair van de Koninklijke marechaussee of van enig ander onderdeel van de krijgsmacht die op grond van artikel 58, eerste lid, onderscheidenlijk artikel 59, eerste lid, bijstand verleent aan de politie."

5. Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar

Artikel 22

"1. De ambtenaar kan een persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd, ten behoeve van het vervoer handboeien aanleggen. 2. De maatregel, bedoeld in het eerste lid, kan slechts worden getroffen, indien de feiten en omstandigheden dit redelijkerwijs vereisen met het oog op gevaar voor ontvluchting, dan wel met het oog op gevaar voor de veiligheid of het leven van de persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd, van de ambtenaar of van derden. 3. De in het tweede lid bedoelde feiten of omstandigheden kunnen slechts gelegen zijn in:

a. de persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd, of b. de aard van het strafbare feit op grond waarvan de vrijheidsbeneming heeft plaatsgevonden, één en ander in samenhang met de wijze waarop en de situatie waarin het vervoer plaatsvindt."

Nota van Toelichting, behorend bij de Ambtsinstructie

Artikel 22-23 (...)

"...Handboeien mogen slechts worden aangelegd bij het vervoer van arrestanten. (...) De omstandigheden die aanleiding kunnen geven tot het omleggen van handboeien kunnen gelegen zijn in: de persoon van de arrestant, de inrichting van de (dienst)auto, de situatie waarin vervoerd wordt en het ontbreken van de mogelijkheden om op andere wijze met minder ingrijpende maatregelen (bv. door plaatsneming van een politieambtenaar naast de arrestant) een veilig transport te waarborgen. Bij omstandigheden die samenhangen met de persoon kan worden gedacht aan zijn gedrag, mogelijk eerdere ervaringen van de politie met deze persoon op grond waarvan moeilijkheden moeten worden gevreesd, dan wel de aard of de ernst van het feit waarvoor deze is aangehouden..."

6. Algemene wet bestuursrecht

Artikel 9.11

"1. Het bestuursorgaan handelt de klacht af binnen zes weken of - indien afdeling 9.1.3 van toepassing is - binnen tien weken na ontvangst van het klaagschrift.

2. Het bestuursorgaan kan de afhandeling voor ten hoogste vier weken verdagen. Van de verdaging wordt schriftelijk mededeling gedaan aan de klager en aan degene op wiens gedraging de klacht betrekking heeft.

3. Verder uitstel is mogelijk voor zover de klager daarmee schriftelijk instemt."

Artikel 9.13 (klachtadviesprocedure)

"De in deze afdeling geregelde procedure voor de behandeling van klachten wordt in aanvulling op afdeling 9.1.2 gevolgd indien dat bij wettelijk voorschrift of bij besluit van het bestuursorgaan is bepaald."

7. Melding geweld:

Bij de stukken werd door de KMar het Meldingsformulier geweldsaanwending bij uitzettingen (art.23b ambtsinstructie) overgelegd. Op dit formulier werd aangegeven dat zowel geweld als dwangmiddelen waren gebruik met als doel (No:handgeschreven) het afnemen van vingerafdrukken.

"De toedracht (vraag 12) werd als volgt omschreven:

"Betrokkene wilde geen vingerafdrukken afstaan. Betrokkenen werd voor de derde maal verzocht medewerking te verlenen. Betrokkene was reeds twee malen eerder getracht vingerafdrukken af te nemen. Betrokkene liet blijken niet te willen meewerken door zijn vuisten te ballen.

(...)

Als reden voor de inzet van het hulpmiddel boeien (vraag 15) werd aangegeven:

Voorzorg: betrokkene is opgehaald uit UC en voor transport geboeid,

Verzet: betrokkene is ontboeid voor het nemen van afdrukken en daarna weer geboeid

(...)

Tijdstip aanvang inzet hulpmiddel (vraag19) 17.30 uur.

(...)

Tijdstip beëindiging hulpmiddel (vraag 23) 18.45 uur.

(...)

Ruimte bijzonderheden: artikel 54 Vreemdelingenwet en artikel 4.45 Vreemdelingenbesluit.

(...)

Opgemaakt op 5 maart 2010."